

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Add.:Khadgaon Rd,Sambhaji Nagar,Near Smt.SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.

Phone:9890408998, 8329647660Email ID: diirjournal@gmail.comWebsite:https://www.diirjournal.com

श्री. सतिश चव्हाण

श्रीमती कळसुबाई अध्यापक विद्यालय,पुणे

व्यक्तिमत्त्व विकासात शिक्षणाची भूमिका

प्रस्तावना

मानवाच्या जीवनात शिक्षणाला अत्यंत महत्त्वाचे स्थान आहे. शिक्षण केवळ ज्ञान प्राप्त करण्याचे साधन नसून ते व्यक्तीच्या सर्वांगीण विकासाचे प्रभावी माध्यम आहे. शिक्षणामुळे व्यक्तीच्या बौद्धिक, मानसिक, सामाजिक, नैतिक आणि भावनिक गुणांचा विकास होतो. व्यक्तिमत्त्व विकास ही एक सतत चालणारी प्रक्रिया आहे आणि शिक्षण या प्रक्रियेला योग्य दिशा देते. आधुनिक युगात यशस्वी जीवनासाठी केवळ शैक्षणिक ज्ञान पुरेसे नसून आत्मविश्वास, संवादकौशल्य, नेतृत्वगुण, नैतिक मूल्ये आणि सकारात्मक विचारसरणी यांची आवश्यकता असते. त्यामुळे व्यक्तिमत्त्व विकास आणि शिक्षण यांचा परस्पर संबंध अत्यंत महत्त्वाचा आहे.

व्यक्तिमत्त्व विकासाचा अर्थ

व्यक्तिमत्त्व म्हणजे व्यक्तीच्या विचार, भावना, वर्तन, सवयी, मूल्ये आणि गुणांचा एकत्रित परिणाम होय. व्यक्तिमत्त्व विकास म्हणजे व्यक्तीच्या शारीरिक, मानसिक, सामाजिक आणि नैतिक गुणांचा सकारात्मक विकास होणे.

१. आत्मविश्वास वाढवणे

शिक्षणामुळे व्यक्तीमध्ये आत्मविश्वास निर्माण होतो. शिक्षित व्यक्ती आपल्या विचारांना प्रभावीपणे मांडू शकते.

२. संवादकौशल्य विकसित करणे

शिक्षणामुळे भाषा आणि संवादकौशल्य सुधारते. योग्य संवाद व्यक्तिमत्त्व अधिक प्रभावी बनवतो.

३. नैतिक मूल्यांचा विकास

शिक्षण विद्यार्थ्यांना प्रामाणिकपणा, शिस्त, सहकार्य, जबाबदारी आणि मानवता यांसारखी नैतिक मूल्ये शिकवते.

४. नेतृत्वगुण निर्माण करणे

शिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व, निर्णयक्षमता आणि समस्या सोडवण्याची क्षमता विकसित होते.

५. सामाजिक विकास

शिक्षणामुळे व्यक्ती समाजाशी जुळवून घेण्यास शिकते. सामाजिक संबंध सुधारतात आणि सहकार्याची भावना वाढते.

६. सकारात्मक विचारसरणी निर्माण करणे

शिक्षण व्यक्तीला सकारात्मक दृष्टिकोन देते. त्यामुळे जीवनातील अडचणींना धैर्याने सामोरे जाण्याची क्षमता निर्माण होते.

व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी आवश्यक घटक
चांगले शिक्षण
सकारात्मक वातावरण
आत्मशिस्त
वेळेचे नियोजन
नैतिक मूल्ये
संवादकौशल्य
आत्मविश्वास
आधुनिक शिक्षण आणि व्यक्तिमत्त्व विकास

आजच्या शिक्षणपद्धतीमध्ये केवळ पुस्तकी ज्ञानावर
भर न देता विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासावर
भर दिला जातो. शाळा आणि महाविद्यालयांमध्ये
विविध उपक्रम आयोजित केले जातात जसे:

वक्तृत्व स्पर्धा
समूहचर्चा
सांस्कृतिक कार्यक्रम
क्रीडा स्पर्धा
व्यक्तिमत्त्व विकास कार्यशाळा

हे उपक्रम विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास आणि
नेतृत्वगुण वाढवतात.

व्यक्तिमत्त्व विकासातील शिक्षकांची भूमिका

डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांच्या मते शिक्षक हा
विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासाचा शिल्पकार

असतो. शिक्षक विद्यार्थ्यांना योग्य मार्गदर्शन करून
त्यांच्या गुणांचा विकास घडवून आणतात.

व्यक्तिमत्त्व विकासातील अडचणी
चुकीचे वातावरण
आत्मविश्वासाचा अभाव
तणाव आणि नैराश्य
संवादकौशल्याची कमतरता
नैतिक मूल्यांचा अभाव
उपाययोजना

गुणवत्तापूर्ण शिक्षण देणे
विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देणे
सकारात्मक वातावरण निर्माण करणे
व्यक्तिमत्त्व विकास कार्यक्रम आयोजित करणे
नैतिक शिक्षणावर भर देणे
निष्कर्ष

व्यक्तिमत्त्व विकास आणि शिक्षण यांचा अतिशय
जवळचा संबंध आहे. शिक्षण व्यक्तीच्या जीवनाला
योग्य दिशा देऊन त्याचा सर्वांगीण विकास घडवते.
आत्मविश्वास, नेतृत्वगुण, नैतिक मूल्ये आणि
सामाजिक जाणीव निर्माण करण्यात शिक्षणाची
महत्त्वपूर्ण भूमिका आहे. त्यामुळे आधुनिक
शिक्षणपद्धतीमध्ये व्यक्तिमत्त्व विकासाला विशेष महत्त्व
दिले पाहिजे.

संदर्भ सूची
शैक्षणिक मानसशास्त्र